

Fjármála- og efnahagsráðuneyti
Lindargötu Arnarhvoli
101 Reykjavík

Dagsetning 30. september 2024
Málsnúmer FOR24010190

Undanþága frá gildissviði upplýsingalaga, nr. 140/2012: Landsvirkjun Power ehf. og Orkufjarskipti hf.

1. Erindi fjármála- og efnahagsráðuneytisins og málsmeðferð forsætisráðuneytisins

Við birtingu auglýsingar nr. 106/2020 tók gildi sú ákvörðun forsætisráðherra að félögin Landsvirkjun Power ehf. og Orkufjarskipti hf. skyldu undanþegin gildissviði upplýsingalaga. Fjármála- og efnahagsráðherra lagði fram þann 15. febrúar 2024, tillögu þess efnis að félögunum yrði veitt áframhaldandi undanþága. Með erindi, dags. 28. febrúar s.á., óskaði forsætisráðuneytið eftir umsögn Samkeppniseftirlitsins um tillöguna. Í umsögn Samkeppniseftirlitsins, dags. 7. mars 2024 kemur m.a. fram að Orkufjarskipti hf. sé í samkeppni við önnur fyrirtæki sem reki og bjóði upp á sambærilega þjónustu á viðkomandi mörkuðum. Þá sinni Landsvirkjun sérfræðiþjónustu á almennum rekstrarlegum grundvelli að öllu leyti í samkeppni við einkaaðila, þ. á m. aðra innlenda og erlenda keppninauta. Samkeppniseftirlitið telji rök standa til þess að Landsvirkjun Power ehf. og Orkufjarskipti ehf. fái undanþágu frá gildissviði upplýsingalaga skv. 3. mgr. 2. gr. laganna.

2. Ákvörðun forsætisráðherra

2.1. Um undanþágu frá gildissviði upplýsingalaga

Upplýsingalög, nr. 140/2012, taka til allrar starfsemi stjórnvalda og auk þess til allrar starfsemi lögaðila sem eru að 51% hluta eða meira í eigu hins opinbera, sbr. 1. og 2. mgr. 2. gr. laganna. Þau taka þó ekki til lögaðila, sem sótt hafa um eða fengið opinbera skráningu hlutabréfa samkvæmt lögum um kauphallir, og dótturfélaga þeirra.

Í 3. mgr. 2. gr. upplýsingalaga er kveðið á um að ef starfsemi lögaðila sem fellur undir 2. mgr. 2. gr. laganna sé að nær öllu leyti í samkeppni á markaði geti forsætisráðherra, að fenginni tillögu hlutaðeigandi ráðherra eða sveitarstjórnar og umsögn Samkeppniseftirlitsins, ákveðið að hann skuli ekki falla undir gildissvið laganna eða dregið slíka ákvörðun til baka. Þá er jafnframt kveðið á um að forsætisráðuneytið skuli halda opinbera skrá yfir þá lögaðila sem hafa fengið undanþágu samkvæmt framangreindri málsgrein og skuli undanþága einstakra aðila endurskoðuð á þriggja ára fresti. Ákvörðun um undanþágu tekur gildi við birtingu hennar í B-deild Stjórnartíðinda.

Í undanþágu á grundvelli 3. mgr. 2. gr. upplýsingalaga felst að viðkomandi lögaðila er ekki skylt að afgreiða beiðnir um aðgang að gögnum sem settar eru fram á grundvelli upplýsingalaga.

Í almennum athugasemdum í greinargerð sem fylgdi frumvarpi því er varð að upplýsingalögum nr. 140/2012 kemur fram að gert sé ráð fyrir því nýmæli að upplýsingalögin skuli, auk allrar starfsemi stjórnvalda, taka til allrar starfsemi sem fram fer á vegum einkaréttarlegra lögaðila sem eru í eigu hins opinbera að 51% hluta eða meira. Í þessu felist umtalsverð rýmkun á gildissviði frá þágildandi upplýsingalögum. Að því þurfi þó að gæta að í þessu felist ekki sjálfkrafa að allar upplýsingar sem þessa lögaðila varða verði aðgengilegar almenningi. Áfram sé byggt á þeirri reglu að vegna

samkeppnishagsmuna sé heimilt að undanþiggja ýmsar upplýsingar aðgangsrétti almennings. Undantekning 3. mgr. 2. gr. sé þannig fyrst og fremst til hagræðingar við beitingu laganna.

Í athugasemdum við 2. gr. í greinargerðinni segir enn fremur að undanþáguheimild 3. mgr. 2. gr. verði aðeins beitt ef starfsemi viðkomandi lögaðila sé að nær öllu leyti í samkeppni á markaði. Skilyrði þess að undanþágunni verði beitt séu því í grundvallaratriðum þau að starfsemi viðkomandi aðila geti ekki talist til hefðbundinnar opinberrar starfsemi, svo sem þjónustustarfsemi sem fram fari á grundvelli laga, og að starfsemi hans sé að nær öllu leyti í samkeppni við einkaaðila. Þá er tekið fram að ákvörðun um það hvort tiltekið fyrirtæki geti fallið undir undanþágureglu 3. mgr. 2. gr. verði að byggja á sérstöku mati á starfsemi viðkomandi fyrirtækis og markaðsaðstæðum á því sviði sem það starfar á. Ljóst sé jafnframt að henni verði að beita af mikilli varfærni og er m.a. vísað til þess að skv. 4. tölul. 10. gr. laganna sé heimilt að takmarka rétt almennings til aðgangs að gögnum vegna samkeppnishagsmuna opinberra fyrirtækja og stofnana. Sú undanþága ætti oftast að nægja til að tryggja samkeppnislega hagsmuni fyrirtækja og stofnana sem eru í eigu opinberra aðila. Með 3. mgr. 2. gr. sé á hinn bóginn leitast við að einfalda afmörkun á gildissviði upplýsingalaga gagnvart þeim fyrirtækjum sem einvörðungu, eða að langstærstum hluta, sinna starfsemi sem er í samkeppnisrekstri.

2.2. Niðurstaða

Samkvæmt lögum um Landsvirkjun, nr. 42/1983, er Landsvirkjun sameignarfyrirtæki í eigu ríkissjóðs (99,9%) og Eignarhluta ehf. (0,1%). Samkvæmt lögnum er tilgangur Landsvirkjunar að stunda starfsemi á orkusviði ásamt annarri viðskipta- og fjármálastarfsemi samkvæmt ákvörðun stjórnar félagsins hverju sinni, sbr. 2. gr. laganna. Landsvirkjun starfar að mestu leyti við vinnslu raforku sem samkvæmt raforkulögum nr. 65/2003 lýtur lögmálum frjálsrar samkeppni.

Landsvirkjun Power ehf. er 100% í eigu Landsvirkjunar. Starfsemi fyrirtækisins felur í sér ráðgjafarþjónustu vegna orkumála ásamt rannsóknum og framkvæmdum fyrir Landsvirkjun og önnur tengd félög. Eins og fram kemur í umsögn Samkeppniseftirlitsins sinnir fyrirtækið sérfræðiþjónustu á almennum rekstrarlegum grundvelli að öllu leyti í samkeppni við einkaaðila, bæði innlenda og erlenda keppinauta.

Orkufjarskipti hf. var stofnað árið 2011 og er í það í eigu Landsvirkjunar (48,6%), Landsnets hf. (48,6%) og Rarik (2,8%). Landsnet er í hlutafélag í eigu Ríkissjóðs Íslands (93,22%) og Orkuveitu Reykjavíkur (6,78%). Hlutverk Orkufjarskipta hf. er að reka fjarskiptakerfi fyrir raforkukerfi Íslands á öryggismiðuðum forsendum. Í umsögn Samkeppniseftirlitsins er vísað til þess að stofnunin hafi nýlega fjallað ítarlega um þá markaði og þjónustu sem Orkufjarskipti hf. bjóða í samkeppni við önnur fyrirtæki og er í því samhengi vísað til ákvörðunar nr. 37/2023 frá 28. september 2023 og ákvörðunar nr. 16/2023 frá 19. maí 2023. Af umfjöllun framangreindra ákvarðana má ráða að Orkufjarskipti hf. sé í samkeppni við önnur fyrirtæki sem reki og bjóði upp á sambærilega þjónustu á viðkomandi mörkuðum.

Hvorki Landsvirkjun Power ehf. né Orkufjarskiptum hf. hefur verið falið að taka stjórnvaldsákvarðanir eða sinna þjónustu eða annarri stjórnsýslu sem kveðið er á um í lögum að stjórnvald skuli sinna eða sem telst vera liður í opinberu hlutverki stjórnvalds. Starfsemi félaganna er einkaréttarlegs eðlis og stunda þau ekki starfsemi sem talist getur til hefðbundinnar opinberrar starfsemi. Félögin sinna hefðbundinni starfsemi á almennum rekstrarlegum grundvelli í samkeppni við einkaaðila og uppfyllir starfsemin því skilyrði 3. mgr. 2. gr. upplýsingalaga.

Að öllu framangreindu virtu hefur forsætisráðherra ákveðið að Landsvirkjun Power ehf. og Orkufjarskipti hf. skuli áfram vera undanþegin gildissviði upplýsingalaga, nr. 140/2012. Undanþágan skal endurskoðuð eigi síðar en 1. október 2027.

F.h. ráðherra

Páll Þórhallsson

Páll Þórhallsson

F.h. ráðherra

Ásthildur Valtýsdóttir

Ásthildur Valtýsdóttir